

Revus

Journal for Constitutional Theory and Philosophy of
Law / Revija za ustavno teorijo in filozofijo prava

4 | 2005

Svoboda izražanja

Kje je meja novinarske presoje dejanj sodnega funkcionarja ?

Sodba ESČP v zadevi Perna proti Italiji

*Where Is the Line of Journalist's Opinion on Acts by Judicial Functionary? An
ECHR's Judgment in the case Perna v. Italy*

Saša Zagorc

Electronic version

URL: <http://journals.openedition.org/revus/1739>

DOI: 10.4000/revus.1739

ISSN: 1855-7112

Publisher

Klub Revus

Printed version

Date of publication: 1 janvier 2005

Number of pages: 135-142

ISSN: 1581-7652

Electronic reference

Saša Zagorc, « Kje je meja novinarske presoje dejanj sodnega funkcionarja ? », *Revus* [Spletna izdaja], 4 | 2005, Datum spletne objave: 28 février 2013, ogled: 15 septembre 2020. URL : <http://journals.openedition.org/revus/1739>

All rights reserved

Saša ZAGORC, 2005: Kje je meja presoje dejanj sodnega funkcionarja?
Sodba ESČP v zadevi Perna proti Italiji.
Revus - Revija za evropsko ustavnost (2005) 4. 135-142.
www.revus.eu

K J E J E M E J A N O V I N A R S K E
P R E S O J E D E J A N J S O D N E G A
F U N K C I O N A R J A ? -
S O D B A E S Č P V Z A D E V I P E R N A
P R O T I I T A L I J I ¹

S A Š A Z A G O R C

Kje je meja svobode medijev? Sme novinar zapisati vrednostne sodbe brez kakršnekoli utemeljitve z dokazi oziroma vsaj z indici? Je dolžan sodni funkcionar² sprejeti enako novinarsko kritiko kot vsi drugi državljani? Se ta standard za sodne funkcionarje razlikuje od standarda, ki velja za politike? Kako vpliva na presojo dopustnosti posega to, da je sodni funkcionar izrecno izrazil svoja

¹ *Perna v. Italy* (48898/99) [2001] ECHR 481 (25. julij 2001). Senat je soglasno odločil, da ni prišlo do zatrevane kršitve 6. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljevanju: Konvencija), medtem ko je prišlo do kršitve 10. člena Konvencije zaradi obsodbe pritožnika za zatrevanje v obliki simboličnega izražanja, da je tožilec prisegel nekdanji Komunistični partiji Italije (v nadaljevanju: KPI), ni pa prišlo do kršitve istega člena zaradi obsodbe pritožnika glede zatrevanja o sodelovanju tožilca Casellija v domnevnem načrtu o prevzemu nadzora nad državno-tožilskimi organi v več italijanskih mestih in zaradi trditev o resničnih razlogih za uporabo mafijskega skesanca Buscette. Primer je bil predložen velikemu senatu, *Perna v. Italy* (48898/99) [2003] ECHR 230 (6. maj 2003), ki je deloma soglasno, deloma s šestnajstimi glasovi za in enim proti sprejel, da ni prišlo do kršitev Konvencije.

Ker se v določenih delih obrazložitvi sodb močno razlikujeta, uporabljam za citiranje sodb razločevalni kriterij leto izdaje sodbe – 2001 za sodbo senata in 2003 za sodbo velikega senata.

² V konkretnem primeru je šlo za državnega tožilca. Italijanska ureditev prišteva slednje, drugače kot slovenska, v sodno vejo oblasti, saj tako za sodnike in državne tožilce uporablja izraz »magistrato«, zlasti pa je pomembno, da za obe funkcije veljajo enaki pogoji glede imenovanja in zagotavljanja neodvisnosti in odgovornosti. Več Perenič A. v Grad F., Perenič A., Kristan I.: Primerjalno ustavno pravo, Pravna fakulteta, Ljubljana 2004, str. 82.

politična stališča? So bile sodbe italijanskih sodišč namenjene le varovanju osebne in poklicne integritete sodnega funkcionarja ali še kaj več? Lahko sodišča presojujejo žaljivo oziroma obrekovalno naravo članka po razkosanih delih ali je treba vzeti kot predmet presoje celoten članek in iz njega razbrati kontekst?

1. Uvodno

Giancarlo Perna je poklicni novinar, ki je objavil članek v dnevniku *Il Giornale* o Giancarlu Casseliju, takratnem glavnem državnem tožilcu v Palermu. Članek je nosil naslov »Casseli, sodnik s sivobelimi kodrčki« in bil podnaslovljen s »Katoliško šolanje, komunistična gorečnost kot pri njegovem prijatelju Violanteju – so obtožbe zoper Andreottija začetek novega primerja *Sogno?*«.

V razmeroma dolgem novinarskem članku novinar najprej predstavi tek postopka proti Giuliju Andreottiju, znanemu italijanskemu državniku, obtoženemu za pomoč in podporo mafiji, ki je bil v tem času oproščen obtožb na prvi stopnji. Novinar nadaljuje s kritično digresijo o tem, da italijanski politiki, tudi Andreotti, pogosto dajejo izjave o italijanski notranji politiki v tujih medijih. Novinar to utemeljuje s teorijo žrtve (tujec v lastni državi) in to pripiše tudi Andreottiju, ker je ta nemočen in fizično oslabil zaradi zanj nerazumljive spletke, ki se kaže v obtožbi, da je eden od botrov sicilske mafije. Novinar ponudi odgovor, da je vzrok za Andreottijeve težave Giancarlo Caselli – protitelo, ki se je razvijalo prav v (katoliškem) okolju, ki Andreottiju najbolj leži. Sledi predstavitev kulturnega in socialnega razvoja Casselija doma, v katoliških šolah ter nagibanja k tedanji KPI med študijem. Casselija predstavi kot izjemno samovšečno, nečimrno, ideološko zaslepljeno, vendar zelo inteligentno osebo, ki je bil med drugim tudi član visokega sodnega sveta in velik borec proti terorizmu. Novinar izjavi, da je Caselli dal ob sprejemu v državne pravne službe trojno prisego – bogu, pravu in ulici Botthege Oscure (v njej je bil sedež KPI). Zatem predstavi Casellijevo prijateljstvo z njegovim drugim jazom – Lucianom Violantejem, njegovim (ideološkim) dvojčkom. Ko Violante, glava, zakriči, Caselli, roka, izvrši. Violante, ob objavi članka poslanec, predsednik »protimafijskega« parlamentarnega odbora in siva eminenca KPI, je leta 1979 obtožil za poskušani državni udar Edgarda Sogna, člana Odpora in anti-komunista. Po novinarjevih besedah je šlo za tipičen politični proces, ki ni vodil nikamor.

Novinar je še zapisal, da je KPI v času Casselijevega članstva v visokem sodnem svetu skovala strategijo, ki se še izvaja, o vzpostavitvi nadzora nad uradi državnih tožilstev v vseh mestih v Italiji. Ob nemoči, da KPI pride na oblast na

demokracijskih volitvah, je strategija temeljila na prevzemu oblasti v pravosuđu ter le na vzpostavitvi sodnih postopkov brez namena, da se obdolženi obsodijo. Tako se je začel proces *Tangetopoli*, ki je uničil kariero številnih krščanskih demokratov, razen zvitega Andreottija. Caselli se je preselil iz Torina v Palermo in tam postal glavni državni tožilec, s čimer bi končno dal pečat Violantejevemu načrtu v Palermu. Kmalu zatem je bila izdana obtožba zoper Andreottija zaradi pomoči mafiji, ki je temeljila na neverjetnih izjavah skesancev. Tako je padel tudi Andreotti, zadnji brontozaver, pa čeprav se po novinarjevih besedah da predvideti, kaj se bo zgodilo v prihodnje – v šestih do osmih mesecih bo preiskava ustavljena, vendar Andreotti ne bo mogel obnoviti uničene politične kariere. Po drugi strani bo Caselli predstavljen kot objektivni sodnik, katerega dolžnost je bila preganjati, vendar je ugotovil, da je bil v zmoti. Caselli bo junak, to pa, če bog obstaja, kliče po maščevanju, konča članek novinar.

Novinar je bil obtožen za obrekovanje, storjeno s tiskom, za kar je bil obsojen na okrožnem sodišču na plačilo denarne kazni, odškodnine, stroškov postopka in na objavo sodbe v časopisu. Sodba je bila potrjena tako na pritožbenem kot na kasacijskem sodišču.

2. Sporna dejstva

Pritožnik ni ugovarjal samo vsebinskim razlogom za izrečeno sodbo, temveč je tudi zatrjeval, da mu ni bilo omogočeno izvesti vseh dokazov. Tako je na prvi stopnji predlagal zaslišanje tožilca in vpogled v dva članka o razmerju tožilca z mafijskim skesancem Buscetto. Na pritožbeni stopnji je ponovil zahtevo o zaslišanju tožilca in še zaslišanju dveh prič (Verone in Ferrara) o političnih stališčih tožilca ter vpogled v nova članka iz leta 1994, kjer predlagani priči govorita o politični militantnosti tožilca. Vse te dokazne predloge so italijanska sodišča zavrnila kot nepotrebne.

Pri razlogih za obsodbo sta bila sporna naslednja dela v članku:

- Casseli je dal trojno prisego: bogu, pravu in KPI; in
- da je KPI začela strategijo prevzemanja nadzora vseh uradov državnih tožilcev z namenom obvladati sodno oblast in zatekati se samo k odprtju sodnih preiskav, da bi se uničila politična kariera političnih nasprotnikov, saj ni potrebno, da bi postopek prešel v fazo sojenja – zadošča, da se osebe postavijo na sramotilni steber preiskave.

3. Predhodno vprašanje o obsegu presoje velikega senata

Italijanska vlada je zahtevala, da se del sodbe senata, ki se nanaša na pritožbo glede 6. člena EKČP, šteje za dokončnega in ga veliki senat ne more več presojati. Veliki senat je zahtevo zavrnil. Če je obstoj pomembnega vprašanja v zvezi z razlago ali uporabo EKČP ali njenih protokolov ali pomembnega vprašanja splošnega pomena nujni pogoj za dopustnost zahteve stranke (drugi odstavek 43. člena EKČP), je posledica dopustnosti, da se *celotni* primer prepusti presoji velikega senata, ki odloči z novo sodbo. Velikemu senatu predloženi primer nujno vključuje vse vidike pritožbe, pri čemer je obseg presoje velikega senata omejen le na odločitev o dopustnosti pritožbe.

4. Test in argumentacija ESČP pri presoji skladnosti dejanj države s 6. členom EKČP

Pritožnik je navajal, da je bila njegova pravica do poštenega postopka kršena, ker so italijanska sodišča zavrnila več njegovih dokaznih predlogov, tudi predlog o navzkrižnem zaslišanju tožilca. Tako ESČP v tem delu presoja, ali je prišlo do kršitve prvega odstavka 6. člena in četrte alineje tretjega odstavka 6. člena EKČP: »Vsakdo ima pravico, da o kakršnihkoli kazenskih obtožbah zoper njega odloča sodišče v poštenem postopku. Kdor je obdolžen kaznivega dejanja, ima naslednje minimalne pravice: da zaslišuje oziroma zahteva zaslišanje obremenilnih prič in da doseže navzočnost in zaslišanje razbremenilnih prič ob enakih pogojih, kot veljajo za obremenilne priče.«

Sodišče je že na začetku sprejelo stališče, da je vprašanje dopustnosti dokazov urejeno prvenstveno z nacionalno ureditvijo. Naloga Sodišča je predvsem ugotoviti, ali je bil celotni postopek, skupaj z dokaznim postopkom, izveden pošteno.³ EKČP pri tem dopušča nacionalnim sodiščem, da sama ugotovijo, ali je treba osebo poklicati kot pričo.⁴ Pritožnik tako ne more uspeti zgolj s trditvijo, da mu ni bilo dovoljeno izprašati določene priče, temveč mora tudi pojasniti, zakaj in v čemu bi zaslišanje te priče pripomoglo k ugotovitvi resnice.⁵ Sodišče ugotavlja, da ni nobenega razloga, da se tako stališče ne bi uveljavilo tudi v pričujočem primeru v zvezi z obrekovanjem.

³ *Van Mechelen and Others v. the Netherlands*, 23. april 1997, Reports 1997-III, para. 50.

⁴ *Vidal v. Belgium*, 22. april 1992, Series A št. 235-B, para. 33.

⁵ *Engel and Others v. the Netherlands*, 8. junij 1976, Series A 22, para. 91.

Sodišče si je postavilo dvoje vprašanj:

1. ali so zavrtnjeni dokazni predlogi o političnih stališčih tožilca sploh relevantni za oprostitev očitka o očitni obrekovalni naravi članka in
2. ali bi tudi ob dopustitvi dokaznih predlogov italijanska sodišča ugotovila, da je novinar upravičil obtožbe na račun tožilčeve poklicne pristranosti, odvisnosti in neobjektivnosti.

Glede prvega vprašanja Sodišče pove, da so politična stališča tožilca, njegovo prijateljevanje s politikom Violantejem in poklicni odnosi z mafijskim skezancem le dejstva brez obrekovalne narave, kar so ugotovila že italijanska sodišča. Zato zavrtnjeni dokazi ne bi pripomogli k razjasnitvi spornih vprašanj.⁶ Sodišče trdi, da je obrekovalna narava v izjavah pritožnika, da je tožilec:

»... managed the Andreotti investigation in furtherance of a grand political design hatched by Violante in order to take power by non-electoral means, thus committing an abuse of authority for political ends. The offending article manifestly denied that Mr Caselli possessed “the qualities of impartiality, independence, objectivity and probity which characterise the exercise of judicial functions” by attributing to him conduct “signifying that there [had been] instances of dereliction of professional duty” which “constituted disciplinary and criminal offences”.«⁷

Sodišče se pri drugem vprašanju ponovno strinja s stališčem italijanskih sodišč, da se ne glede na dokazno vrednost zavrtnjenih dokaznih predlogov s slednjimi ne bi mogel ovreči sklep italijanskih sodišč, da pritožnik ni upošteval načel, ki vežejo tožilca pri opravljanju njegovih nalog (nepriustranskost, neodvisnost in objektivnost). Pritožnik namreč med celotnim postopkom sploh ni poskušal dokazati resničnosti tožilčevega ravnanja, kar bi kazalo na nespoštovanje teh načel, temveč je ves čas poudarjal, da je šlo za kritične sodbe.⁸ Sodišče tako določa standard, da mora novinar pri dajanju vrednostnih sodb vendarle takšno vrednotenje podkrepiti z relevantnimi dokazi:

»... as he had not established that his requests to produce documentary evidence and for evidence to be taken from the complainant and witnesses

⁶ Italijanski sodnik ESČP v ločenem mnenju k odločbama senata in velikega senata opozarja, da je treba uporabiti različen standard za presojo poštenega postopka in za presojo kršitve medijske svobode. Sodnik meni, da bi sodišča morala upoštevati zavrtnjene dokaze, vendar ne zato, ker tako zahteva pošten postopek, temveč ker bi ti odločilno pripomogli k razjasnitvi morebitne kršitve svobode medijev.

⁷ *Perna v. Italy*, 2003, para. 31.

⁸ V nasprotju z dejstvi kritičnih (vrednostnih) sodb ni mogoče dojemati kot (ne)resnične, saj resnice takšnih sodb sploh ni mogoče dokazovati. Pri kritičnih sodbah je pomembno, da so dejstva, na katerih sodba temelji, nedvomna.

would have been helpful in proving that the specific conduct imputed to Mr Caselli had actually occurred.«⁹

Tako stališče izhaja iz posebnega položaja sodne veje oblasti, ki zaradi svojega položaja ne more odgovarjati na kritike, ki jih izrečejo na njen račun v medijih.¹⁰

5. Test in argumentacija ESČP pri presoji skladnosti dejanj države z 10. členom Konvencije

5.1. Izhodišča

Sodišče si za osnovo svoje presoje vzame svobodo izražanja, ki pripada vsakomur (10. člen konvencije) in je nujni pogoj tako za delovanje demokratične družbe kot za osebni razvoj vsakega posameznika. Svoboda v tem oziru zajema tudi možnost izražanja informacij in stališč, ki žalijo, šokirajo oziroma so moteče. To so zahteve pluralizma, strpnosti in širokomiselnosti, brez katerih ni demokratične družbe. Vendarle izvrševanje te svoboščine (z ozirom na konkretni primer) ni povsem neomejeno, saj je lahko podvrženo obličnostnim pogojem, omejitvam ali kaznim, ki jih določa zakon in so nujni v demokratični družbi za zavarovanje ugleda ali pravic drugih ljudi in za preprečitev razkritja zaupnih informacij. Takšne omejitve pa se morajo razlagati ozko in tudi zahteva po omejevanju mora biti določno ugotovljena.¹¹

Še zlasti pomembno vlogo v delovanju demokratične družbe imajo mediji, katerih naloga je podajati vse informacije in ideje, ki so v javnem interesu, tudi tiste, ki se nanašajo na sodno vejo oblasti.¹² Svoboda medijev ne zajema samo pravice teh, da podajajo informacije, temveč tudi pravice javnosti, da jih sprejema, s čimer lahko izvršuje vlogo »psa čuvaja«. ¹³ Konvencija ne zagotavlja le varstva za vsebino izraženih idej in informacij, temveč se razteza tudi na varstvo oblike, v kateri so te informacije zapisane.¹⁴

⁹ *Perna v. Italy*, 2003, para. 32.

¹⁰ »... specially in view of the fact that judges who have been criticised are subject to a duty of discretion that precludes them from replying«. *Prager and Oberschlick v. Austria*, 26. april 1995, Series A št. 204, para. 34.

¹¹ *Jersild v. Denmark*, 23. september 1994, Series A št. 298, para. 31; *Janowski v. Poland*, št. 25716/94, 1999-I, para. 30.

¹² *De Haes and Gijssels v. Belgium*, 24. februar 1997, Reports 1997-I, para 37.

¹³ *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*, 25. junij 1992, series A št. 239, para. 63; *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway*, št. 21980/93, 1999-III, para. 62.

¹⁴ *Prager and Oberschlick v. Austria (no.1)*, Series A št. 313, para. 38; *Thoma v. Luxembourg*, št. 3832/97, 2001-III, para. 45 in 46.

Sodišče izhaja iz tega, da je nujnost omejitev dopustna le ob nujni družbeni potrebi (*pressing social need*), in čeprav državam dopušča določena odstopanja glede ugotavljanja teh potreb, je zadnja beseda pridržana nadzoru Sodišča.¹⁵ V konkretnem primeru je Sodišče zaradi posega v varovane pravice¹⁶ vzelo pod drobnogled članek kot celoto, všteti vsebino pritožnikovih opazk o tožilcu in kontekst, v katerem so izražene. Sodišče je presojalo, ali je poseg predpisan z zakonom, ali se s posegom sledi legitimnemu cilju, ali je konkretni poseg bil sorazmeren z upravičenimi cilji (*proportionate to the legitimate aims pursued*), ki jim je sledila država, in ali so razlogi za poseg bili dovolj pomembni in zadostni (*relevant and sufficient*).

5.2. Presoja Sodišča *in concreto*

Sodišče ne izključuje *a priori* možnosti, da je prišlo do kršitve 10. člena, čeprav bi bil nekdo obsojen na treh instancah na podlagi različne in samostojne presoje trditev, kot so bile pisane v takšnih člankih.¹⁷ Vendar tozadevno tak pristop ne bi bil primeren – presojanje le posameznih delov v članku bi pripeljalo do tega, da se izgubi slika celotnega članka ter njegove vsebine in sporočil, ki prežemajo besedilo. Veliki senat Sodišča torej očita senatu Sodišča, da je zaradi nekaterih dreves pozabil oceniti gozd:

»In the present case, however, merely to scrutinise each of the statements taken into consideration by the national authorities in reaching their decision that the offence of defamation had been committed would be to lose sight of the article's overall content and its very essence.«¹⁸

Novinar se ni ustavil pri omembi, da je tožilec izražal politična stališča in da takšno obnašanje lahko sproži dvome o njegovi nepristranosti in neodvisnosti pri izvrševanju poklicnih dolžnosti. Sporočilo, ki preveva celoten članek, je sledeče: tožilec je vedoma zlorabil uradni položaj, zlasti v zvezi z obtožnico zoper Andreottija, vse z namenom, da se izvrši strategija KPI o prevzemu uradov državnih tožilcev v vseh mestih v Italiji. V tej luči tudi fraza o prisegi poslušnosti KPI dobi povsem nov pomen, ki ni le simboličen. Omemba prisege v tem kontekstu pomeni tožilčevo zavrženje načel objektivnosti, nepristranosti in neodvisnosti na račun poslušnosti politični stranki.

¹⁵ *Janowski v. Poland*, op. 7, *supra*.

¹⁶ V konkretnem primeru se zaradi očitnosti ni postavljalo vprašanje, ali je sploh prišlo do posega (»The conviction incontestably amounted to interference ...«).

¹⁷ Prav v tem je bistvena razlika med pristopoma senata in velikega senata. Medtem ko prvi presoja ločeno odseka v članku, se veliki senat Sodišča opre na članek kot celoto.

¹⁸ *Perna v. Italy*, 2003, para. 47.

Sodišče se sicer izrecno ni spustilo v presojo glede tega, da takšna pavšalna stališča niso obrekljiva le za tožilca, temveč tudi za celoten sistem sodstva, čeprav bi se bilo mogoče izpeljati tudi tak sklep. Kritika sodnega sistema, da njegovi funkcionarji ne spoštujejo načel, ki so inherentna za opravljanje funkcije, mora biti izrecno podkrepljena z dejstvi. Javni interes torej ni le v ubravitvi dobrega imena in časti sodnega funkcionarja, temveč kar v obrambi sodnega sistema kot takega.

6. Sklep

Čeprav je za sodnega funkcionarja, ki je bil politično aktiven, omejeno varstvo glede dobrega imena in časti, ki mu pripada kot sodnemu funkcionarju, takšna omejitev vendarle ni popolna. Razumljivo je, da se goreči pripadnik katerekoli politične stranke izpostavlja očitkom, da ne sledi načelom nepristranosti, objektivnosti in neodvisnosti, ki so inherentna sodni funkciji. Če novinar kritično, na simbolični ravni in s podporo relevantnih dejstev izpostavi sodnikovo politično »partizanstvo«, mu je treba priznati varstvo svobode medijev.¹⁹ Po drugi strani, neutemeljena kritika ne uživa varstva. Novinarsko ocenjevanje politično aktivnih sodnih funkcionarjev se torej giblje med dopustnostjo kritičnosti, ki velja za ocenjevanje sodnikov (strožje merilo dopustnosti kritike) in politikov (blažje merilo dopustnosti kritike). To sicer še ne pomeni, da ob kritiki politično aktivnih sodnikov ni dopustno uporabiti določene stopnje pretiravanja ali celo provokativnosti.

Z izjemno močjo in neposrednostjo, ki jo imajo danes moderni mediji, potencialni uničujoči učinek izjav v medijih zahteva tudi okrepitev dolžnosti in odgovornosti tistih, ki take izjave dajo v javnost. Splošno znano dejstvo je, da se je naloga modernih medijev odmaknila od podajanja informacij v imenu demokratičnosti h komercialno naravnane prodajanju medijev, oglaševanju itn. Tak družbeni pomik pa lahko vpliva na merila sodnega tehtanja med svobodo izražanja na eni strani in zlasti pravico do dobrega imena in časti na drugi strani.²⁰

¹⁹ *Perna v. Italy*, 2001, para. 41.

²⁰ Tako Widlhaber L.: *The right to offend, shock or disturb? - aspects of freedom of expression under the European Convention on Human Rights*, 6th Annual RTE/UCD Lecture, Dublin, 11. 10. 2001, dostopno na spletni strani: <http://www.ucd.ie/law/bsl/wilecture.html> (30. 1. 2005). Prim. Teršek A., *O svobodi izražanja in svobodi tiska. Od postavk demokracije, do mobilizacije in komercializma*, Pravna praksa, št. 26/2003, priloga.